

Spis treści

Przedmowa	13
Przedmowa do wydania polskiego	15
Wprowadzenie	17

Prehistoria. Od pojawienia się człowieka do początków cywilizacji, ok. 2 mln—ok. 3100 p.n.e.

25

1. Starsza epoka kamienia (paleolit): początki ludów zbieracko-łowieckich, od ok. 8000 p.n.e. 26
2. Homo sapiens (sapiens) i jego dyferencjacje, ok. 35000—ok. 2000 p.n.e. . 28
3. Młodsza epoka kamienia (neolit): wczesna produkcja rolna i przejście do kultur rozwiniętych, ok. 8000—ok. 3100 p.n.e. 31

Dominacja starożytnego Wschodu ok. 3100 p.n.e.—ok. 1500 n.e.

35

I. Starożytny Wschód, ok. 3100—ok. 500 p.n.e.

36

4. Wczesne kultury rozwinięte: intensywna gospodarka rolna i pierwsze państwa, 3100—1650 p.n.e. 38
5. Wielkie mocarstwa jako centra cywilizacji i władzy 40
6. Ludy koczownicze 44
7. Kontynenty izolowane: Australia, Ameryka prekolumbijska, Czarna Afryka 46
8. Starożytny Bliski Wschód do najazdu ludów morskich I: starożytna Mezopotamia, ok. 3100—1200 p.n.e. 49
9. Starożytny Bliski Wschód do najazdu ludów morskich II: starożytny Egipt, ok. 3100—1200 p.n.e. 52
10. Nowe centra kultury rozwiniętej I: Indie, ok. 2600—ok. 540 p.n.e. . . . 54
11. Nowe centra kultury rozwiniętej II: Chiny, ok. 1523—ok. 500 p.n.e. . . . 57
12. Kultury peryferyjne Eurazji 59
13. Nowe centra kultury rozwiniętej III: Azja Mniejsza, Egea, ok. 2600—ok. 1200 p.n.e. 61

14. Najazd ludów morskich i jego następstwa I: Aramejczycy, Fenicjanie, Żydzi, ok. 1200—586 p.n.e.	64
15. Najazd ludów morskich i jego następstwa II: wędrówka Dorów i kolonizacja grecka, ok. 1200—535 p.n.e.	67
16. Najazd ludów morskich i jego następstwa III: wędrówki Italików i Etrusków, początki Rzymu, ok. 1200—510 p.n.e.	69
17. Powrót mocarstw starożytnowschodnich: Babilon, Asyria, Egipt, 1125—525 p.n.e.	71
18. Grecja archaiczna: polis i demos, Ateny i Sparta, 776—508/507 p.n.e.	74
19. Medowie i Persowie, 625—330 p.n.e. Zjednoczenie starożytnego Bliskiego Wschodu, 550—330 p.n.e.	77
II. Antyk eurazjatycki, ok. 500 p.n.e.—ok. 500 n.e.	81
20. „Czas osiowy”, ok. 500 p.n.e.	83
21. Mocarstwa klasyczne i handel międzykontynentalny	85
22. Grecja klasyczna ok. 500—336 p.n.e.: początki Europy	88
23. Wielkie konflikty zewnętrzne i wewnętrzne Grecji klasycznej: wojny perskie i wojna peloponeska, 490—404 p.n.e.	91
24. Od hegemonii Sparty do hegemonii Macedonii, 404—337 p.n.e.	94
25. Eksplozja Grecji klasycznej — wyprawa i państwo Aleksandra Wielkiego: zjednoczenie zachodniej części Bliskiego Wschodu, 334—323 p.n.e.	97
26. Hellenizm i państwa diadochów, 323—30 p.n.e.	99
27. Wczesna republika rzymska: walki stanów i podbój Italii, 510—272 p.n.e. 3	103
28. Rzym staje się imperium: wojny punickie i ekspansja w basenie Morza Śródziemnego, 264—30 p.n.e.	105
29. Wojny domowe i reorganizacja imperium, 133—30 p.n.e.	108
30. Cesarstwo: szczytowy okres rozwoju państwa rzymskiego, 27 p.n.e.—192 n.e.	111
31. Żydzi w starożytności: od Cyrusa do powstania Bar Kochby i jego następstw, 538 p.n.e.—425 n.e.	114
32. Podniesienie chrześcijaństwa do rangi rzymskiej religii państwowej, 30—391	116
33. Kryzys i nowa stabilizacja w późnoantycznym państwie przymusu, 192—375	119
34. Ostateczny podział państwa i upadek Zachodniego Cesarstwa Rzymskiego, 395—476	122
35. Inne centra klasycznej cywilizacji I: Indie, ok. 540 p.n.e.—480 n.e.	125
36. Inne centra klasycznej cywilizacji II: Chiny między chaosem a pierwszą fazą imperialną, 481 p.n.e.—316 n.e.	128
37. Afryka w czasach antyku eurazjatyckiego	131

III. Średniowiecze eurazjatyckie, ok. 500—1500	134
38. Fale najazdów turecko-mongolskich, 250 p.n.e.—1644 n.e.	136
39. Persja: dualizm, kraj tranzytowy handlu dalekosiężnego, 224/227—1514	140
40. Chiny — Państwo Środka: od kryzysu po hegemonię w Azji Wschodniej, 315—1644	143
41. Bizancjum: most między Wschodem a Zachodem, 330—1453	147
42. Indie: hinduizm, islam, handel dalekosiężny, 527—1526	150
43. Azja Południowo-Wschodnia: pośrednik w handlu między Indiami a Chinami, ok. 600—1511	153
44. Korea, Japonia: w cieniu Chin, 327/552—1603	156
45. Islam I: Arabowie i kalifat, 622—1258	159
46. Islam II: Turcy w azjatyckich centrach kulturowych, 998—1243	162
47. Najazd Mongołów i państwo mongolskie: od Czyngis-chana do Tamerlana, 1206—1405	165
48. Islam III: wzrost i ekspansja państwa osmańskiego, 1290/1300—1571	168
49. Czarna Afryka w średniowieczu eurazjatyckim, 550—1591	171
50. Ameryka prekolumbijska, do 1492	173
IV. Średniowiecze europejskie, 476—1492/1498	177
51. Strukturalne granice Europy	180
52. Sytuacja wyjściowa: wędrówka ludów i upadek Zachodniego Cesarstwa Rzymskiego, 375—680	184
53. Pierwsze przesłanki rekonsolidacji: papieństwo i państwo Franków, 440—800	187
54. Nowy kryzys Europy łacińskiej: Saraceni, Normanowie, Węgrzy; rozpad państwa Karolingów, 787—955	191
55. Nowa konsolidacja na Zachodzie (955/962) i na Wschodzie (Chiny, 960): wielka zmiana ok. roku 1000	194
56. Italia w średniowieczu: próżnia władzy i dominacja kulturowa, 401/476—1494	198
57. Oś Morze Północne—Morze Bałtyckie w średniowieczu, 787—1494	201
58. Królestwo i Cesarstwo Rzymskie Narodu Niemieckiego jako nowe centrum władzy: początki systemu europejskiego, 962—1198	205
59. Papież i cesarz: reforma Kościoła i spór o inwestyturę, 1059/1075—1492	208
60. Rekonkwista: średniowieczne fundamenty Portugalii i Hiszpanii, 1064—1492	210
61. Podboje normañskie: średniowieczne fundamenty Anglii, 1066—1265	213
62. Wyprawy krzyżowe i państwa krzyżowców, 1096—1291	215
63. Zmiana centrów władzy: upadek cesarstwa, Francja pierwszym mocarstwem Europy, 1180—1214	219

64. Skandynawia, 787—1397	222
65. Polska, 960—1466	225
66. Ruś, 860—1492	227
67. Bałkany, 395—1492	230
68. Kryzys średniowiecznej Europy I: miasta i stany, 1015—1449	233
69. Kryzys średniowiecznej Europy II: wojna stuletnia, 1339—1453	236
70. Kryzys średniowiecznej Europy III: heretycy i sobory, 1143—1459	239
71. Żydzi w średniowieczu, 535—1492	242
72. Początki ekspansji zamorskiej, 1415—1492/1498	246

Supremacja nowożytnego Zachodu od 1492/1498 249

73. Sytuacja w świecie pozaeuropejskim: próżnie władzy, stare centra kulturowe i polityczne, ok. 1500—ok. 1850	250
74. Afryka w czasach nowożytnych, 1500—1945	253
75. Europa jako nowe centrum polityczne i kulturowe, ok. 1500—1945	258

I. Od początku zamorskiej ekspansji Europy do Rewolucji Francuskiej 1492/1498—1789 262

76. Wczesne państwa kolonialne — Portugalia, Hiszpania; Francja, Anglia, Holandia, 1492—1815	263
77. Akumulacja pierwotna — wczesny kapitalizm i merkantylizm	266
78. Europa ok. 1500 — stosunki międzynarodowe, 1453—1526	269
79. Reformacja I: Luter w Niemczech, 1517—1555	271
80. Reformacja II: Kalwin i Europa, 1527/1536—1566	274
81. Europa w okresie hegemonii hiszpańskiej, 1519—1659	277
82. Kontrreformacja, 1563—1685	279
83. Europejskie wojny religijne, 1529—1598	282
84. Europa między stanami a absolutyzmem, 1564—1689	285
85. Walka Holandii o wyzwolenie. Holandia potęgą morską i handlową, 1572—1648	287
86. Rewolucje nowożytne, 1572—1949	290
87. Rewolucja angielska: prarewolucja Europy, 1640—1660, 1688—1689	293
88. Wojna trzydziestoletnia i pokój westfalski, 1618—1648	296
89. Pierwsza faza hegemonii Francji za Ludwika XIV: absolutyzm i ekspansja, 1667—1714	299
90. Europejska pentarchia — powstawanie nowych mocarstw I: Austria—Prusy, 1683—1763	301
91. Powstawanie nowych mocarstw II: Anglia—Prusy, 1689—1713/1721	304
92. Hegemonia i równowaga: trzy wielkie wojny o hegemonię, 1700/1701—1763	306

93. Rewolucja przemysłowa I: postęp i modernizacja — Prometeusz uwolniony, ok. 1760—1847	309
94. Rozbiory Polski, 1772—1795	312
95. Sprawa wschodnia: Europa w labiryncie kryzysu, 1774—1923	314
96. Nowa Europa I: Ameryka Łacińska, 1492—1789	318
97. Nowa Europa II: początki Stanów Zjednoczonych Ameryki, 1607—1787	322
98. <i>Ancien régime</i> i Rewolucja Francuska, 1715—1789	324
99. Między gettem a mesjaszem: Żydzi we wczesnej nowożytności, 1492—1789	327

II. Od Rewolucji Francuskiej do I wojny światowej 1789—1914 332

100. Rewolucja Francuska I: początki i I Republika, 1789—1799	333
101. Rewolucja Francuska II: Konsulat i I Cesarstwo, 1799—1814/1815	336
102. Rewolucja Francuska III: reperkusje w krajach europejskich, 1790—1825	339
103. Rewolucja Francuska IV: reperkusje w krajach pozaeuropejskich (Haiti, Egipt, Ameryka Łacińska), 1791—1824	342
104. Ameryka Łacińska, 1789—1995	344
105. Kongres wiedeński: nowy porządek w Europie — pomiędzy restauracją a reakcją, 1814—1815	347
106. Problemy narodowe i nacjonalizm, 1795—1871	350
107. Sprawa polska: Polska pod zaborami, 1795—1918	353
108. Europa między Świętym Przymierzem a rewolucjami, 1815—1847	358
109. Rewolucja przemysłowa II: ruch robotniczy i socjalizm, kryzysy gospodarcze, 1825/1847—1914	361
110. Rewolucja przemysłowa III: abolicjonizm — zniesienie handlu niewolnikami i niewolnictwa, 1807/1834—1888	364
111. Anglia — wysoko rozwinięte mocarstwo: przemysł, reformy, imperium, 1825/1832—1914	367
112. Rosja — słabo rozwinięte mocarstwo: ekspansja między autokracją a rewolucją, 1825/1861—1905	370
113. Wiosna Ludów: rewolucje społeczne i narodowe, 1848—1849	374
114. Drugie Cesarstwo we Francji i problemy narodowe: wojna krymska, <i>risorgimento</i> , powstanie styczniowe w Polsce, 1852—1870	377
115. Kryzysy dawnych mocarstw i centrów kulturowych: Chiny i Indie, 1850/1857—1911	380
116. Powstanie nowych mocarstw — Japonii i USA, 1853/1854—1914	383
117. Agonia Turcji osmańskiej i Austro-Węgier: kwestia południowosłowiańska, 1856/1867—1914	386
118. Powstanie Rzeszy i II Cesarstwa Niemieckiego, 1871—1914	389
119. Między emancypacją, Oświęcimiem i Izraelem: Żydzi w czasach nowożytnych, od 1789	392

120. Europejski system światowy, 1871—1914	398
121. Rewolucja przemysłowa IV: wspólne europejskie panowanie nad światem — imperializm i kolonializm, 1882/1884—1914	400
122. Droga ku wojnie światowej: kryzysy i przymierza, 1875—1914	404
III. Globalny system współczesny po 1914	407
123. Eksplozja niemieckiego centrum władzy I: wojna światowa — pierwsza katastrofa XX wieku, 1914—1918	408
124. Rewolucja Październikowa i powstanie ZSRR, 1917—1922 Inne rewolucje, 1918—1919	410
125. Konflikty europejskie i porządek wersalski, 1919—1923	413
126. II Rzeczpospolita Polska, 1918—1945	416
127. Pokój na progu odwołania: upadająca hegemonia Europy pomiędzy dwiema wojnami światowymi, 1918—1939	420
128. Reakcja niemieckiego centrum władzy na I wojnę światową: Republika Weimarska i III Rzesza, 1919/1933—1945	422
129. Ku II wojnie światowej: światowy kryzys gospodarczy i III Rzesza, 1929—1939	424
130. Eksplozja niemieckiego centrum władzy II: druga wojna światowa, 1939—1945	427
131. Komunizm i narodowy socjalizm: dwa wielkie totalitaryzmy XX wieku	429
132. Podzielony świat: zimna wojna (Wschód—Zachód) i dekolonizacja (Północ—Południe), 1945—1990	432
133. Polska pod panowaniem totalitaryzmu, 1939—1989	435
134. Rewolucja przemysłowa V: konflikty postkolonialne po 1946	439
135. Rozpad Związku Radzieckiego, 1945—1991	442
136. Nowy porządek światowy	445

Aneks

Najważniejsze daty w dziejach świata	453
Przegląd historii państw	469
Panujący i mężowie stanu ważniejszych państw; papież (wybór)	482
Podział ludzkości	498
Indoeuropejska rodzina językowa	500
Rozwój ważniejszych systemów pisma i alfabetów	504
Eurazjatyckie kultury rozwinięte i ich wkład do kultury światowej (do ok. 1500)	506
Religie świata	508
Dualizm	510
Sobory i schizmy	514
Germańska wędrówka ludów i państwa sukcesyjne Zachodniego Cesarstwa Rzymskiego	518
Powstanie narodów europejskich	522

Wikingowie/Normanowie	524
Wyprawy krzyżowe	526
Zakony rycerskie	528
Historia nowożytna	532
Państwa kolonialne 1415—1815	536
Mocarstwa nowoczesne: pentarchia i jej przedłużenia	538
Wielkie międzynarodowe kongresy, układy, konferencje czasów nowożytnych	544
Osiem wojen austriacko-tureckich 1526—1791	546
Wojny rosyjsko-tureckie 1710—1878	548
Rozbiory Polski i polskie powstania 1772—1944	551
Światowe kryzysy gospodarcze 1788—1973 i ich najważniejsze następstwa polityczne	554
Państwa kolonialne 1815—1945	556
Wielkie kryzysy dyplomatyczne 1875—1914	560
Indeks osobowy	563